

ПАВЛЕНКО В.О., к.пед.н.

Харківська державна академія фізичної культури, м. Харків

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті характеризується роль вчителя у створенні умов для зміцнення фізичного здоров'я дітей. Покращення організації фізичного виховання в урочний та позаурочний час застосовуючи педагогічну майстерність викладання предмету фізичної культури. Спрямованість вчителів на оволодіння знаннями предмету, підвищення професійного рівня, рівня педагогічної майстерності вчителя.

Ключові слова: педагогічна діяльність, педагогічна майстерність, вчитель.

Вступ. В умовах реформування та оновлення процесів навчання, викладання на уроках фізичної культури набуває першорядного значення у формуванні гармонійного розвитку особистості. Фізичний стан школяра, підтримка безпечного рівня здоров'я дозволяє значно вільніше оволодівати знаннями в освітніх дисциплінах.

Спосіб навчання в сучасній українській школі не мотивує дітей до навчання. Матеріал підручників затеоретизований, переобтяжений другорядним фактологічним матеріалом. Учителі використовують переважно застарілі дидактичні засоби. Багато педагогів ще не вміє досліджувати проблеми за допомогою сучасних засобів, працювати з великими масивами даних, робити і презентувати висновки, спільно працювати онлайн у навчальних, соціальних та наукових проектах тощо.

Фізична культура предмет практичний, тому більше уваги треба приділяти зацікавленості у учнів в оволодінні фізичними вправами та ціннісного орієнтування у покращенні власного здоров'я.

Одним з вирішальних показників у роботі вчителя фізичної культури є результат його педагогічної діяльності - якість знань і вмінь учнів, ступінь готовності до самостійного освоєння фізичних вправ, застосування рухових навичок в практичній діяльності. Від рівня підготовки та педагогічної майстерності вчителя фізичної культури залежить ефективність оволодіння фізичними вправами, підвищення рівня фізичного розвитку, фізичної підготовки, стану здоров'я учнів.

Підвищення рівня педагогічної майстерності вчителя позначиться на якості уроку, в позашкільній роботі до систематичного відвідування учнями занять спортом та оздоровлення [6].

Особливості фізичного виховання учнів висвітлено в багатьох працях. Теоретико – методичні основи розглядаються в роботах Е.С. Вільчковського, Т.Ю. Круцевіч, Н.В. Москаленко.

Узагальнення науково-методичних джерел щодо методики викладання вчителя фізичної культури в умовах реформування середньої освіти проведено за висновками вчених В.Г. Ареф'єва, О.М. Бондарчука, О.І. Булгакова, О.М. Вацеби, Ю.В. Васькова, І.О. Кузьменко, І.В. Лисака, Н.В. Ковальова, Л.І. Даниленко.

Застосування різних форм фізичного виховання розкрито у працях А.В. Цьося (1994), Є.Н. Приступи (1997), А.В. Віндюка (2001), О.О. Власюк (2006), Н.В. Крачевської (2007), А.В. Огнистого (2012).

О. Бондарчук розглядає можливості в оновленні змісту викладання предмету фізична культура через взаємозв'язок школи і сім'ї у фізичному вихованні учнів починаючи з першого класу. Саме з початкової школи учні потребують уваги, обсяг рухової активності яких знижується порівняно з дошкільнятами на 40-50 % (Огниста К., 2003, Вільчковський Е., 2004, Москаленко Н., 2010).

І. Лисак вважає що процес фізичного виховання зважаючи на зміни у програмі з фізичної культури повинні враховувати інтереси і спортивні вподобання школярів, а також мотиви до занять фізичною культурою, вчителі використовують тільки зміст варіативних модулів, які обирають за «старою» системою на свій розсуд.

За словами Міністра освіти і науки України Л.М. Гриневич «...інституційний фундамент для впровадження реформи варто формувати вже зараз. Образ майбутнього слід наповнювати змістом. Маємо створити нові механізми, правила, процедури, нову культуру управління й співпраці».

Сьогодення ставить нові підвищені стандарти до навчання, для успішного оволодіння знаннями предмету. Вчителям необхідно бачити, як педагогічні новації поєднуються з іншими дисциплінами та з щоденним життям. Міністерство освіти і науки України запроваджує «Концептуальні засади реформування середньої освіти» нову ідеологію змін в освіті, що закладаються в проекті нового базового закону «Про освіту» (№ 3491-д від 04.04.2016).

Новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві.

Розкриття можливостей взаємозв'язку між педагогічними знанням вчителя фізичної культури і методикою викладання предмету з другими спорідненими дисциплінами фізіологією, валеологією, анатомією.

Одні автори (Бондар В.) вважають міжпредметні зв'язки є засобом коригування навчально-виховного процесу з урахуванням особливостей розвитку людини (анатомія, фізіологія), інші наполягають за об'єднанням за змістом і формою організації навчання, як спільної навчальної діяльності педагога і учня (Лозова В.І., Москаленко П.Г., Троцько Г.В.), треті за метою використання суміжних знань, що здійснюють вплив на формування особистих якостей у процесі навчання (Ведмеденко Б.) [1, 3].

Міжпредметні зв'язки слід запроваджувати в навчально-виховному процесі, як загальнопедагогічну категорію, що характеризує основні

компоненти навчально-виховного процесу. Саме така організація навчального процесу дає змогу підвищити його ефективність.

Мета дослідження. Завдання дослідження. Мета дослідження – покращення організації фізичного виховання в урочний та позаурочний час застосовуючи педагогічну майстерність викладання предмету фізичної культури.

Матеріал і методи дослідження. Законопроектом «Про Освіту» прописується сертифікація вчителів як нової незалежної системи з двома ключовими складовими – знання вчителем предмету, який він викладає та методики викладання.

Вчитель, який підвищує свій професійний рівень, повинен глибоко розуміти предмет, який він викладає. Застосовуючи в своїй педагогічній діяльності, вчитель допомагає учням отримувати знання про природу рухів, бережливе відношення до власного здоров'я, визначити пріоритети при досягненні мети, створити уявний маршрут подолання фізичного навантаження.

Педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності. Спрямованість і професійні знання вчителя забезпечують цілісність системи, що само організується завдяки професійній компетентності.

Критерієм оцінки професійної діяльності педагога є визначення, формулювання, розробка і відбір змісту навчального процесу. Від реалізації поставлених завдань залежить педагогічна направленість предмету фізична культура. А саме: оптимізація навчання яка направлена виведення учня на безпечний рівень здоров'я, ціннісного ставлення до власного здоров'я, формування стійких принципів ведення здорового способу життя, зміцнення фізичного стану.

У теоретичній основі Л. Шульмана вчителі повинні володіти двома видами знання: знання змісту, точніше «глибоке» знання навчального предмета, та знання того, як розробляти навчальні програми.

По-перше. Навчання є процесом, ефективність якого відбувається при умові коли учень обізнано, свідомо бере активну участь у створенні своїх власних знань і розуміння. Отриманні знання стають актуальними і значущими для учня після підкріплення попереднього знання і досвіду.

На першій стадії відбувається сприймання, осмислення і запам'ятовування матеріалу, що вивчається, або засвоєння теоретичних знань.

На другій стадії засвоюються навички і вміння практичного застосування знань, що вимагає проведення спеціальних тренувальних вправ.

На третій стадії здійснюється повторення, поглиблення і закріплення знань, удосконалення практичних умінь і навичок.

Вчитель здійснює контроль за якістю оволодіння вивченим матеріалом і спонукає учнів до самоконтролю. Регулювання важливе й для врахування індивідуальних особливостей і здібностей школярів. Учням, які виявляють здібності в навчанні, дають складніші рухові вправи або додаткові навчальні

завдання з метою сприяння їхньому фізичному розвитку. Учням, які відчують труднощі, педагоги приділяють більше уваги, допомагають їх подолати.

Раціональному використанню вправ сприяє чітке формулювання перед учнями навчального завдання, демонстрація способів виконання, поступове ускладнення їх з урахуванням вікових можливостей та індивідуального розвитку школярів, володіння ними навичками самоконтролю, а також диференційований аналіз та оцінка результатів їх виконання.

Осмислення. Викладати значить насамперед розуміти цілі, структуру навчального предмета і побудови дозованого навантаження і вплив фізичного розвитку за межами дисципліни. Вчителям потрібно розуміти, що вони викладають і, якщо можливо, розуміти це з різних точок зору. Розуміння цілей дуже важливо. Ми викладаємо, щоб досягти наступні освітні цілі: забезпечити безпечний рівень здоров'я; допомогти учням отримати знання з основ рухової активності; вести здоровий спосіб життя; знайти власний стиль життя; дати учням можливість навчитися оволодінню фізичними вправами, удосконалювати та застосовувати уміння на практиці.

Запам'ятання матеріалу - це процес формування умінь виконувати фізичні вправи та їх трансформація в навички.

Повторення є суттєвою частиною професійного зростання. Вчитель зосереджує увагу на власних розробках подачі вивчення матеріалу, досягає кращого розуміння свого викладацької майстерності, а також допомагає собі та іншим вчителям удосконалювати викладання.

Закріплення знань відбувається шляхом автоматизації дій. Автоматизація може виконуватися на різному рівні – на рівні вміння, навички, звички. Навички, уміння і звички формуються в багаторазових вправах.

Удосконалення практичних умінь і навичок, набуття, уточнення і закріплення знань іде паралельно із засвоєнням техніки фізичних вправ та удосконаленням фізичних якостей [5].

По друге. Розроблення навчальних програм містить в собі методику викладання. Викладач застосовує методи навчання відповідно готовності учня до засвоєння знань, умінь і навичок тому що це процес двосторонній.

Повноцінні знання, міцні навички, високий рівень загального розвитку учнів досягається за умов, якщо вчитель вміє відібрати і правильно використати найбільш раціональні у кожній конкретній ситуації методи і методичні прийоми. У процесі викладання учителі застосовують велику кількість методичних прийомів з метою активізації сприймання, засвоєнню фізичних вправ, посилення інтересу до занять фізичною культурою і т. ін. Обсяг методичних прийомів, якими користується вчитель, визначає ефективність викладання предмету.

Вчителю потрібно мати на увазі важливі аспекти можливостей учнів, стать, мотивацію, фізичний стан або попередні знання та навички, які можуть вплинути на їх реакцію на різні форми подання і викладу матеріалу.

Основні функції вчителя в стимулюванні дій учнів для досягнення навчальної мети: створення умов для включення учнів у пізнавальну, рухову

активність; забезпечення емоційної підтримки учнів під час виконання фізичних вправ, ігрових моментів; створення ситуацій успіху для кожного учня у змагальних вправах; забезпечення загального позитивного емоційного фону.

При стимулюванні навчальної діяльності учнів основними педагогічними завданнями вчителя є: формування мотиву досягнення, налаштувати на успішне виконання завдань та вправ; забезпечення умов для успішної діяльності, зацікавлення пізнавальним процесом; формування свідомого ставлення учнів до результатів навчальної діяльності; перетворення результату на мотив для нової пізнавальної діяльності [4].

З метою розвитку інтересів учнів, їхніх здібностей та нахилів, реалізації інтелектуальних можливостей кожного та включення всіх учнів у суспільно-громадську діяльність та заохочення до позаурочної діяльності, формами заохочення можуть бути і занесення найкращих спортсменів школи до стенду пошани школи, записи подяки до особової справи, вручення листів – подяк батькам, надання рекомендацій кращим випускникам школи - спортсменам для вступу у ВНЗ. А також нагородження грамотами та дипломами адміністрації школи, переможців конкурсів, спортивних змагань, нагородження цінними подарунками учнів, які зайняли призові місця у шкільних та обласних змаганнях, змаганнях Всеукраїнського рівня. Створення в школі «Галереї пошани школи» де висвітлювати найкращих спортсменів, лідерів, фізоргів школи, активістів року, спортсменів року. Організація та проведення огляду конкурсу школи спортивної майстерності учнів «Кращий спортсмен року», тощо. Надання рекомендацій кращим спортсменам школи, активістам, переможцям змагань для відпочинку в таборах «Артек» (Буковель), «Молода гвардія», літніх таборах, оздоровчих центрах, вибір в органи загальношкільного самоврядування, вручення посвідчень «Кращий лідер класу», «Кращий фізорг, суддя», «Найкращий активіст фізичного виховання в школі», «За успіхи в навчальній діяльності», тощо [2].

Ефективність позакласної роботи забезпечується при дотриманні наступних умов: тісний зв'язок з навчально-виховною роботою (наступність змісту, організаційно-методичні прийоми тощо); доступність занять і різноманітність форм, що забезпечують включення у фізкультурно-спортивну діяльність широкого контингенту учнів; спадкоємність принципів і методів всієї системи позакласної освітньо-виховної роботи за широкої участі учнівського активу; залучення батьків і шефів до матеріально-технічному забезпеченню умов для занять, до керівництва секціями, командами; чітке керівництво з боку адміністрації та вчителів діяльністю шкільного колективу фізичної культури.

Отже, колектив фізичної культури відіграє важливу роль у виховному процесі школи. Його робота ефективна при врахуванні наступних принципів: систематичність, послідовність, спланованість. А основне завдання, залучення школярів у систематичні заняття фізичною культурою, спортом і туризмом; поглиблення умінь і навичок учнів, отриманих на уроках; сприяння формуванню у школярів військово-прикладних знань і вмінь, реалізується за спільної виховної та пропагандистської роботи школи та сім'ї.

Принцип оздоровчої спрямованості зобов'язує спеціалістів фізичної культури і спорту так організувати фізичне виховання, щоб воно виконувало і профілактичну і розвиваючу функцію. Це означає, що з допомогою фізичного виховання необхідно: удосконалити функціональні можливості організму, підвищуючи його працездатність до негативних впливів; компенсувати недостатню рухову активність, яка виникає в умовах сучасного життя. Фізичне виховання формує: позитивне ставлення до здорового способу життя; відповідального ставлення до зміцнення свого здоров'я; придбання навичок дотримуватися санітарно-гігієнічних норм, режиму дня та харчування; фізичне, духовне і психічне загартування.

Висновки. Майстерність вчителя полягає в правильному застосуванні вибору методів навчання, використання різних форм організації учнів в процесі занять фізичними вправами, сприяти зміцненню їх здоров'я, належному фізичному розвитку, формувати вміння і навички в різних видах рухів, розвитку рухових якостей, постійного інтересу до систематичних занять фізичними вправами і спортом, співвідносити фізичне виховання з розумовим, естетичним та трудовим.

Перспективи використання результатів дослідження. Розглядані основні функції вчителя в стимулюванні дій учнів для досягнення навчальної мети, педагогічні завдання щодо стимулювання навчальної діяльності учнів у розвитку інтересів, їхніх здібностей та нахилів, зосереджено увагу на ефективності позакласної роботи та принципах оздоровчої спрямованості фізичної культури і спорту в поєднанні з фаховою компетентністю вчителя фізичної культури.

Впровадження передового досвіду, вибору ефективних методів навчання застосовується через методичні наради, на підвищені кваліфікації вчителів в інститутах безперервної освіти та аналізу кращих робіт учасників огляду-конкурсу на кращий стан фізичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах.

Список використаної літератури

1. Бондар В. Педагогіка і філософія: взаємодія і взаємозв'язок // Вища освіта України, 2002. – № 3.
2. Васьков Ю. В., Пашков І. М. Уроки фізкультури в загальноосвітній школі. 10-11 класи. – Х.: Торсінг, 2004. – 256 с.
3. Ведмедко Б. Ф. Теорія формування позитивної звички : Автореф. доктор. дис. з теорії і історії педагогіки: 13.00.01 / Б. Ф. Ведмеденко. – Чернівці, 1999. – 46 с.
4. Мулик К. В., Мулик В. В. Мотивація школярів та студентів до спортивно-оздоровчих занять з туризму // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2015. – № 7. – С. 33 – 38.
5. Носко М. О. Теоретичні та методичні основи формування рухової функції у молоді під час занять фізичною культурою та спортом : дис. д-ра пед. наук : 13.00.09 / М. О. Носко. – К., 2003. – 430 с.
6. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с.